

ronymus (48), ac Bernardus (49). In quem omnino sensum Esaiæ testimonium idem Augustinus interpretatus est, in libro contra Donatist. post collat. capite octavo. Quanquam altera est eius loci commodior intelligentia, ut incircumcissus & barbarus populus non sit ecclesiam Dei oppressurus, quemadmodum opprimunt qui pede calcant. Et capite nono docet, distinguenda esse tempora ecclesie, & pro diversitate varia scripturæ loca, quæ partim ecclesie puritatem, partim malorum permixtionem annuntiant, esse concilianda. Memini me tamen sic Pauli verba aliquando exponere, ut ad efficientiam baptismi etiam presentem illa omnia referantur. Quod enim ait, *ut eam sibi exhiberet sine macula*, hoc planum & expeditum est, cum sine controversia omnes omnino maculas baptismi deleat. Quod vero subiungit, *sine ruga*, id certum est ad baptismi novitatem attingere, qui veterem hominem substulit & absumpsit. Renovatur quippe, ut aquilæ, iuventus nostra *per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde*, &c. (50) At, quomodo ecclesia per baptismum gloriosa? Nempe tunc gloriosa sponsa sponso suo exhibetur, cum illi virgo genere ac virtute clara, pulchra, munda, veste pretiosa, auro, gemmisque ornata exhibetur. Non autem regina illa, quæ astitit a dextris regis in vestitu deaurato circumdata varietate, non Hester regio fulgens habitu, circumdata gloria sua, non in omni gloria sua Salomon ita gloriosi descripti sunt: quin gloriosior ecclesia sua Christo sit recens baptismi initiata sacramento. Nec enim minus in ecclesiam quam in synagogam illam quadrant (51), *Lavi te aqua, & emundavi sanguinem tuum ex te, & unxi te oleo. Et vestivi te discoloribus, & calciavi te hyacintho, & sinxi te bysso, & indui te subtilibus. Et ornavi te ornamento: & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum. Et dedi in aurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo. Et ornata es auro & argento*, &c. Quæ singillatim in baptismi efficien-

(48) In Hierem. cap. 31. in fest. omn. sanct. (49) Hom. 3. Esai. 52. (50) Tit. 3. (51) Ezech. 16.

tia explanare, erat facile id quidem, sed huius temporis non est. Non ergo cogimur ad futurum tempus ea effecta referre, quæ in presenti baptismi ecclesie præstat. Omnia siquidem illa in duo hæc apostolus contulit, ut ecclesia sit sancta & immaculata. *Vt exhiberet, inquit, sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata* (52). Qualem certe nunc etiam credimus esse, non in omni sua parte quidem, nam id, quemadmodum ante diximus, non est necesse: sed in multis membris, quorum sanctitas & puritas facit, ut ecclesia ipsa sancta vere immaculataque dicatur.

Sane in parvulis adultisque nunc primum per baptismum lotis nulla prorsus quæstio est, quin ecclesia sancta & immaculata sit. Sed esse sine macula, ut Augustinus docuit (53), non absurde etiam ille dicitur, qui & criminibus caret damnalibus, & ipsa peccata venialia non negligit mundare elemosynis. Hos enim immaculatos scriptura vocat. *Ero, ait, immaculatus cum eo. Quomodo? Observabo me ab iniquitate mea.* Item, *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* Non enim qui operantur iniquitatem in viis eius ambulaverunt. In his ergo, qui ab iniquitate & crimine mundi sunt, sunt autem plurimi, ecclesia immaculata est, quamvis impuritas non nihil, hoc est, culpæ venialis ex levi, inconstantique natura contrahant omnes.

Secundum hanc interpretationem, quæ mihi & verbis & sententiæ Pauli magis consentanea videtur, patet: ecclesiam etiam nunc extare, in quibusdam suis membris quidem prorsus immaculatam, hoc est, sine omni omnino macula: in quibusdam vero ita puram, ut quiddam maculæ, levis illius tamen, possit habere. Sic in quibusdam perfecta. Perfectos autem pingui, ut aiunt, minerva appellamus eos, quibus

Oo 2

(52) Ad ecclesiam in presenti hoc omnino referre videntur Fabianus papa, epist. 3. ad Hilarium, Gelasius in decreto de Apocryphis. Concil. Tolet. 6. cap. 1. Sixtus 3. epist. unic. cap. 5. Hieron. in epist. ad Ephes. cap. 5. (53) De perfect. Iustit. contra Calest.

bus vita mortalis contenta est, qui assequuntur, quantum homines possunt, optimam in terra vivendi rationem & viam, tametsi in rebus minimis quandoque deficiunt. At omnis qui peccat, non cognovit Deum, & omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit. Hunc locum Divus Bernardus in concione de septuagesima, cuius initium, *Magna mihi consolatio*, accipit de filiis Dei secundum prædestinationem, quos interpretatur non peccare, id est, non permanere in peccato. Divus autem Augustinus homilia quarta in hanc Ioannis epistolam, & secundo libro de baptis. parvulorum, capite octavo, & libro secundo contra Parmenianum, capite septimo, & multo fusius in libro de perfect. iustit. exponit, filios Dei non peccare ex hoc quod filii Dei sunt: eos vero qui peccant, non cognoscere Deum, qua ratione peccant. Peccatum enim non a fide & scientia, sed ab ignoracione profiscitur. Fides contra & charitas, quibus filii Dei sumus, non agunt perperam, sed refutant omne peccatum. Quam sententiam Divus Thomas cum familia sua sequitur, secunda secundæ, quæstione vigesimaquarta, articulo undecimo ad primum. Eandem secuti sunt cum Augustino, alii episcopi Aphricani, ut patet in epistola quinque episcoporum ad Innocentium. Quemadmodum enim Paulus dicere potuit (54), *Si autem quod volo illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*: ita homo iustus, si ex lege alias naturæ repugnantis leviter aliquando deficiat, illud quoque vere dicet, *Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*. Quam interpretationem, quoniam ei & huius epistolæ quædam loca, & viri clarissimi consentiunt, non audeo equidem improbare. Sed ut dicam ex animo quod sentio, mihi magis Hieronymi sententia placet, qui non putat (55) Ioannem in genere de peccato loqui, sed tantum de mortali. Id quod in toto quasi contextu epistolæ facile cernitur. Hoc enim apostolus ibidem agit, ut ostendat nullam esse communicationem lucis ad tenebras, Christi ad Belial, nec mis-

(54) *Roman. 7.* (55) *In 2. libr. adversus Iovin. de parv. disc. 2. Si enim.*

ceri posse iustitiam & iniquitatem, crimina & charitatem, Christum, & Antichristum, non plus certe quam noctem & diem. Nam fuere quidam hæretici (56), quales nunc sunt ex Lutheranis plurimi, quibus satis fuit, si semel baptismo suscepto fidem haberent etiam sine operibus. Quem errorem a primo statim capite, Ioannes cepit depellere, in hæc verba, *Deus lux est, & tenebra in eo non sunt ulla. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur.* Item capite secundo, *In hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata eius observamus. Qui dicit se nosse eum, & mandata eius non custodit, mendax est.* Item eodem capite, *qui dicit, se in ipso manere: debet sicut ille ambulavit, & ipse ambulare::: Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est.* Item, *si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo, &c.* Item capite tertio, *omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit.* Scilicet, ne quis putaret de quolibet peccato etiam levi futurum esse sermonem. Iniquitas enim grave peccatum est. Tunc ergo subiungit, *omnis qui in eo manet, non peccat, & omnis qui peccat, non vidit (57) eum, nec cognovit eum.* Nam est cognitio quædam scientiæ de Deo, iis familiaris & propria, qui spiritum intellectus, scientiæ, sapientiæ, consilii que habent, quo nimirum spiritu omnes improbi carent. Itaque, nec vident, nec cognoscunt Deum. Quamlibet visiones, & revelationes Dei habere se prædicent. Item, *Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui facit peccatum, nempe mortale, ex diabolo est::: Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, videlicet quan-*

(56) *Simon Selenen quandam questuariam sibi coniungit, & discipulos suos docuit libere agere que vellent: secundum enim gratiam salvari homines, & non secundum operas iustas, Irenæus auctor est libr. 1. cap. 20. Gnostici quoque in cognitione & scientia, quam mortalibus falso pollicebantur, beatitudinem constituebant cum tamen opera charitatis negligenter: adversum quos epistola ad Timotheum scripta sunt, epistola Iuda. Petr. 2. & 1. Ioannis.*

(57) *Præteritum pro presenti.*

diu filius Dei est, quoniam semen ipsius, hoc est, charitas in eo manet: & ut arbor bona, nisi vitietur, non potest malos facere fructus, sic filius Dei crimen & flagitium committere non potest, nisi filius Dei esse desierit. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Qui iustus est, filius Dei est: qui non est iustus, nec diligit fratrem suum, filius est diaboli. Item in fine epistolæ, *Omnis qui natus est ex Deo, non peccat.* Hoc est, non violat charitatem, sed servat mandata, quoniam generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum. Nimirum quandiu semen ille conservat, generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum. At si volens semen illud abiecerit, ex quo semine natus est, tunc profecto filium diaboli effectum, iam malignus non solum tanget, sed utetur eo, etiam pro suo. Quem Hieronymi sensum Augustinus etiam amplectitur, homilia in hanc epistolam quinta. Atque utinam, hæc apostoli doctrina nostri sæculi hominibus non esset necessaria. Sed videmus esse multos, qui, cura fratrum suorum & charitate neglecta, aliisque evangelii & naturæ præceptis omisis, præculis, meditatiunculis, non enim contemplationes dicam, die, noctuque vacantes, mentiuntur se nosse, & diligere Deum. At in hoc scimus quod cognoscimus eum, si mandata eius observamus. Qui enim non diligit, non novit Deum. Hæc est autem charitas Dei, ut mandata eius custodiamus. Sane qui tum secundam, tum maxime tertiam epistolam eiusdem apostoli legerit, intelliget evidentius, totum apostoli sermonem, eos coarguere, qui bonos, iustos, amicos, & filios Dei se esse sine proximi charitate mentiebantur. Id vero gravius, quo maiori simulationis artificio fingeant se cognitioni Dei, & contemplationi vacare. Verum de hoc argumento plura dicta sunt, quam forsasse ratio instituti operis postulabat.

Itaque ad illud ex epistola ad Hebræos testimonium, ne molestum sit plura dicere, dicemus nihil. Nec necesse est tamen aliquid dicere, cum in eiusmodi argumentis diluendis nostra opera, & studium minime desiderentur.

Nonum solvitur. Illud etiam est facile quod in nono argumento primum opponitur. Iam enim demonstratum est, ut ecclesia sancta sit, non oportere omnes eos sanctos esse, qui illius partes esse di-

dicuntur. Non autem, quamvis id Hieronymus (58) fecerit, ecclesiam dupliciter usurpamus, & eam, quæ undique sancta & tota corpus Christi sit, & eam, quæ cum sanctis malos habeat permixtos. Sed id docemus, populum Christianum vere sanctum dici, licet non omnes, qui in hoc populo numerantur, sancti sint. Nam argutias illas elegantissimas, quibus hoc impugnatum est, consilium est negligere. Sophistarum quippe sunt meræ nugæ, gerris, ut aiunt, siculis vaniores. Præterquam, quod forsitan ecclesiam sanctam credimus, quia populus est Deo per baptismum dicatus, consecratus, sanctificatus, hos enim scriptura sanctos appellare solet. Illud vero, quod statim additur, diligenter expendendum est. Aliud porro est partes ecclesiæ esse, aliud esse ecclesiæ membra. Nomen siquidem partis latius diffunditur, nomen membri contractius est. Pars ad totum refertur, membrum ad animantis corpus. Ita pars sine vita invenitur, ut in lapide, ligno, ac cæteris eiusmodi. Membrum autem vere, & proprie sine vita ne intelligi quidem potest (59). Quamobrem improbi partes quidem ecclesiæ sunt: membra ecclesiæ aut Christi non sunt. Sunt autem diaboli membra. At in ecclesia esse censentur civesque civitati huic & annumerati, & adscripti, cives mali, & flagitiosi tamen. Quo vero pacto probi atque improbi eundem omnino populum consent, nec sit tamen societas lucis ad tenebras, conventio Christi ad Belial, Divus Augustinus egregie explicat contra Donat. post collat. cap. 6. Qua una ex re cæteræ huius argumenti confirmationes extremis, quod aiunt, digitulis evertuntur. Sive enim dicas corpus, sive panem, sive granum, sive triticum seu alia similia quævis: nomina sunt, quæ bonis per se conveniunt quidem, sed per bonos illi etiam populo cuius boni primariæ sunt partes. Hunc vero sensum omnia quoque Augustini verba præ se ferre notius est, quam ut indicandum sit (60). Negat enim malos in corpore Christi esse, nec posse habere Christum membra damnata. Negat in columbæ membris com-

(58) In com. epist. ad Galat. (59) D. Thom. 3. part. quest. 8. art. 3. ad 2. (60) Vide 3. de doctr. Christ. cap. 32.

putari. Negat ad illam ecclesiam pertinere, quæ non habet maculam nec rugam. Negat spectare ad compagem domus Dei aut in ea etiam habitare, in qua unanimes solum habitant. Etenim hæc uniuersa, ut persæpe dictum est, tantum pro his ex se attribuuntur, & horum ratione attribuuntur ecclesie. Quemadmodum ratione partis in toto ipso insignis atque præcipuæ quædam de toto enuntiari solent, quæ partibus singulis non perinde conveniunt. Quanquam Augustinus illam fortasse Hieronymi partitionem secutus est, ut ecclesiam bifariam distribueret: & eam quæ omni ex parte bona Christi que corpus sit, & eam quæ ex bonis malisque confletur. Qua vero fronte nobis Augustinum obiiciunt, qui in libro retract. 2. cap. 18. & in Psalm. 24. act. 25. & lib. contr. Petil. 3. cap. 12. & de unitate ecclesie cap. 13. & contra Donat. post collact. a 4. usque ad undecimum cap. (61) nostram habet apertissime constantissimeque sententiam? Nec dubium est Cyprianum atque Hieronymum eadem nobiscum concinuisse: illum in epistola ad Maximum (62), hunc in comment. epist. ad Galat. (63) & in dialogo adversum Luciferianos. Ac de nono argumento hætenus.

Decimo vero argumento ex his, quæ in 7. dicta sunt, fatis, ut arbitror, responsum est.

Undecimum re-
felicetur. At undecimo argumento hoc habeto responsum. Non abhorret a sacrarum literarum consuetudine, si eundem omnino populum nunc propter iustos felicem beatumque dicamus, nunc propter improbos miserum & infelicem. En Moyses Israellem modo vocat populum electum, beatum, gentem sanctam, populum Dei peculiarem: modo durissimæ cervicis populum, stultum & insipientem. Atque Isaias interdum populum Gomorrhæ, interdum etiam populum Dei appellat. Et re vera si scripturæ usus est, quemadmodum in confutatione secundi argumenti multis exemplis patefecimus, perinde populum reprehendere, ac si omnes mali essent, atque ita consolari ut si omnes essent boni: consecrarium est quoque, ut populus idem & in reprehensione vituperationeque vocetur ini-

(61) De con. d. 4. Est unitas. (62) 3. Lib. epist. 3. (63) Cap. 1.

iniquus, & in consolatione, ac laudatione sanctus. Nec Augustin. dubitavit, ecclesiam nigram in malis, formosam in bonis interpretari in 3. lib. de doctrin. Christ. cap. 32. Quin Origenes ecclesiam propter eos qui columbas in illa vendunt, speluncam latronum appellavit tract. in Matth. 15. Quod si hoc nos præsidium deficeret, habemus alterum, quod in huiusmodi maior quædam vis boni quam mali est. Plusque omnino valent pauci boni ut plebs bona sit, quam multi mali ut nominetur mala. Ecclesiam præterea sanctam dicimus quod Deo peculiariter sacra sit: qua ratione, quamvis mali in ea sint plurimi, Synagoga Sathanæ appellari nec debet, nec potest. Hinc enim in concilio Constantiensi eius impudens maledicentia damnata est, qui Romanam ecclesiam Synagogam Sathanæ appellavit. De undecimo autem argumento dictum est satis.

Duodecimum vero infirmum & nugatorium est, tamen Ad 12. si Calvinus inde exultare non dubitet, unde erubescere debuisset. Ratiocinatur ille quidem interdum argute, sæpius eleganter; sed quandoque adeo inepte, insulse, frigide, ut vix eum credas, non dico eruditionem acumenve, sed aut rationem omnino ullam, aut sensum etiam communem habuisse. Tantum hæreticus error, & cæca pertinacia potest, ut omnem prorsus doctrinam adimat, intelligentiæ lumen extinguat, & universam ingenii retundat aciem. Sed ad rem. Illud est verum Græcos esse schismaticos, ideoque apud eos ecclesiam non esse. Credimus enim unam catholicam ecclesiam. Quare necesse est, ut qui ab unitate se separat, quoniam non est in una ecclesia catholica, ne in ecclesia quidem ille sit. Nec Græci solum, schismatici sunt, sed sunt etiam hæretici: tum propter alia, tum hac præcipue causa, quod negant unum totius ecclesie pastorem esse a Christo in Beato Petro institutum. Sed hæc importune hoc loco, alibi opportune differuntur. Quod si qui a Christo vero ecclesie capite ita deficiant, ut ei abrogent fidem, hos fateor, ac multo etiam magis, privilegium ecclesiastici nominis amittere. Mortuo autem summo pontifice una sine dubio ecclesia manet, & manet in ea spiritus veritatis: sed manca & imminuta sine Christi vicario, & ecclesie catholice uno pastore relinquitur. Quo circa licet

veritas tunc etiam in ecclesia sit, at si controversiæ fidei, & religionis orientur, ecclesiæ iudicia sine capite in terris non adeo certa erunt. Quæ persequi huius loci non est. Atqui apostolus, cum eo loco dedita opera ecclesiæ unitatem definire vellet, eius rei prorsus oblitus est, a qua re nos dicimus unitatem ecclesiæ pendere. Sed mirari satis non possum istorum hominum futilitatem, qui cum non servarint unitatem spiritus in vinculo pacis, sed ab ecclesiæ se corpore seiunxerint, Paulum eo loco nobis obiiciunt, qui illis vel adversissimus est. Nam si unum corpus & non duo Christus habet, quo modo nos duas ecclesias admittemus? Et si una est fides, qui in fide & religione discrepat, hic quo modo in una ecclesia est? Qui autem Christi vicarium contemnit, is ne unum filium agnoscit? Certe qui cultum Dei pro suo sibi arbitrio fingit, is nec spiritum unum colit, nec patrem unum suscipit, nec in una proinde ecclesia est, quæ sine recta & catholica fide Deum unum, nec colere, nec habere potest. Verum isthæc, quæ extra causam præterque institutum invitis occurrunt, paucis refellenda sunt. Reliqua itaque persequamur. In Græcis, aiunt, viri boni sunt aliqui. Sane, si sunt aliqui, hi tantum erunt, qui cum catholica fide consentient, qui ab schismate alieni sunt, qui unum unius corporis tenent caput, unumque unius ovilis pastorem, non in cælis solum, sed etiam in terris. Sic enim Christo capiti nostro, ac pastori visum est (64), unum loco sui ecclesiæ relinquere: quem simulatque fidelis abiiceret, & corporis & ovilis desereret unitatem. Quemadmodum in Israel sub Hieroboam quidam erant viri pii, sed illi tantum, qui in divisione regni nullam fidei, religionis, sacerdotii divisionem meditabantur. Verum hæc alias. Nunc illud admonendum puto, apostolum eo loco ecclesiæ perfectam unitatem communionemque describere: nimirum qualis in bonis sanctisque viris reperitur. Meminisse enim opus est, corporis nomen proprium esse ecclesiæ iustorum. Unum igitur corpus uno primum spiritu definitur, qui illud non modo quasi anima vivificet, sed tanquam spiritus mem-

(64) Colof. 2.

quodque
 membra eius singula ad finem suum quodque agat, moveat, instiget. Deinde unum corpus unam quoque spem vocationis requirit. Vbi spei vox pro re gloriaque sperata usurpatur, ut illo etiam loco, *spes autem, quæ videtur, non est spes.* Unum igitur finem, sicut ceteræ, hæc etiam respub. habet, ad quem omnes eius cives vocati ac destinati sunt, in quem proinde spectant omnia huius corporis membra. Tertio loco una respub. unum Dominum, unum regem, unum caput desiderat. Nam si duo habeat capita, monstrosa erit. Exigit præterea unam fidem. Nisi enim huius reip. cives fideles sint, Dei populum non conficiet. Populus autem Dei intelligitur divino cultui, ac religioni dicatus. Quod nisi una sit omnium communis fides, ne una quidem religio erit, atque adeo nec una Dei ecclesia. Quid, quod si diversa credimus, cum fides fit quasi huius corporis oculus, eundem scopum & finem habere non possumus? Vna ergo fides necessaria est. Necessarium est denique præter hæc baptisma unum, in quo inest cæterorum sacramentorum communicatio. Plebs quippe Christiana non interiore solum fidei communionem ac charitatis vinculo, sed externa etiam fidei testatione sacramentorumque consociatione constat. Ex quo fit, ut nisi in eodem baptismo eisdemque omnino sacramentis membra exterius colligata sint, in unum Christi corpus, quod est ecclesia, coire non queant. Fecit autem apostolus solius baptismi mentionem, tum quoniam inter omnia sacramenta, vel maxime est unum, tum quoniam hoc sacramentum Christianæ gentis proprium signaculum est, quo videlicet non consignamur modo, sed etiam sacramur. Id quod Synagogæ circumcisio præstabat. Iam in verbis, quæ addit Paulus, *unus Deus, unus pater, &c.* eo, ut mihi videtur, respicit, ne in uno huius reip. domino tyrannidem ac dominationem subesse putaremus. Unum itaque dominum cum dixisset, blandioribus vocibus dominatum molliit, ac mitigat. *Ne te, inquit, terreat unus dominus: unus enim Deus idem est, unusque etiam pater.* In Dei porro nomine bonitatem, suavitatem, providentiam numinis intellige. *Beatus, ait, populus cuius Dominus Deus eius.* Sed ille multo beator, cuius Dominus pater eius: in patre siquidem singularis amor, & cura minime vulgaris designatur, ut non tam regnum quam patris unam

filiorumque familiam intelligas. Sed nescio quo pacto, dum Pauli verbis institit atque hæsit oratio, a proposito longius excurri, institutique mei pene immemor factus sum. Dicebam, apostolum perfectam corporis ecclesie unitatem causis suis omnibus definire. Ecclesie vero unitas latius extensa est, & in eis invenitur, qui non servant unitatem spiritus in vinculo pacis: nec inter se per amorem cohærescunt, nec alii alios apprehendentes capiti suo connectuntur. Quin etiam partes quædam in hoc toto sine fide insunt, ut hæretici occulti quædam ab ecclesia non sunt exclusi. In quibus satis est unum baptismum, sacramentorumque eadem societas, & communio, ut in una ecclesia esse dicantur. Nam summum pontificem, episcopos, cæterosque ecclesie ministros potestate, ac iurisdictione per hæresim abditam interiorumque privari; non modo non certum, sed ne probabile quidem esse, maxima auctoritate Theologi affirmant. Rectores vero ac magistratus, & reip. omnino administratos illos esse, qui reip. huiusmodi partes non sint, ne cogitatione quidem informari potest. Ex quibus magna significatio fit, non esse æquam in omnibus ecclesie partibus unitatem, sed in quibusdam valde imperfectam. Id si minus intelligitur, ex corpore naturali percipi potest. In quo sic spiritus & anima existit, ut partibus quibusdam vim sentiendi tribuat, quibusdam vim crescendi; aliis, ut videtur, ne ullam quidem aut animalem, aut spirabilem facultatem, perinde ut si partes illæ nec animam nec spiritum in se haberent. Quin etiam videmus, cum membrum aliquod sensu & vita carens arefcit in corpore, quoniam reliquis omnino partibus continuatur, motum quendam externum ab spiritu participare, quanquam spiritus illi nihil interius, vitaleque communicat. Quem profecto modum spiritus Christi in corpore ecclesie tenet ac servat. Quasdam enim partes ita animat & vivas facit, ut nihil illis deesse vitalium motionum videatur; in quasdam sic influit, ut non vitam eis quidem, sed interiorem quandam spirationem quasi vitalem conferat; aliis autem exteram vim suam facultatemque dimittat. Ut quamvis mortua prorsus, & arida membra sint, quia non sunt tamen a corpore excisa, ab spiritu cum corpore moveantur. Quæ partium affectarum mirabilis continuatio, ac series, licet

cet tenuis illa quidem, & modica sit, at tantum in ecclesia valet, ut propter locum, quem habent in corpore, nonnullæ partes vel capita ecclesiastiei corporis appellentur. *Va*, inquit (65), *vobis, qui opulenti estis in Sion :::: optimates, capita populorum.* Membra videlicet aliquando, non ex vita, quam sua sponte, & natura vendicant, sed ex situ, quem sortita in corpore sunt, per metaphoram transferri solent. Ita, qui locum primum in ecclesie gubernatione tenet, caput ecclesie ille dicitur, tametsi proprie, ac vere membrum corporis ecclesie non est. Sed de his, quæ ad ecclesie unitatem spectabant, quantum huic loco satis erat, dixisse videmur. Nunc de universitate ecclesie dicamus, nam id in tertio decimo argumento quæritur.

Καθόλου Græce (66), si verbum verbo reddas, secundum *totum* interpretabere *ὅλον* (67) enim totum est. Vnde catholica, ut Augustinus ait, nomen accepit, quod in toto orbe iuxta prophetarum prædictiones diffusa est (68). Quia vero in toto orbe universæ etiam gentes intelliguntur, inde adeo venit, ut ecclesia catholica, id est, universalis nominetur, quoniam in omni gente, populo, natione, sexu, conditione, longe lateque patet. Cuius utriusque rei extat insigne illud oraculum, *Postula a me & dabo gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Atque hoc discrimine non solum a Synagoga, sed ab hæreticorum etiam conventibus, congregationibusque distinguitur. Sunt etiam qui dicant, ecclesiam propter communem fidem universalemque doctrinam catholicam appellatam. Fides autem ecclesie atque doctrina multifariam communis, & universalis est. Primum ratione hominum iuxta illud (69), *Prædicare Evangelium omni creature.* Deinde ratione loci, quemadmodum scriptum est (70), *Prædicaverunt ubique, & in omnem terram exivit sonus eorum.* Præ-

13. Arg.
responde
tur.

- (65) Amos 6. (66) *Catholon.* (67) *Holon.*
 (68) Malach. 1. Daniel. 2. Esai. 54. Psalm. 18. & 71. Marc. ultim. Act. 1. Genes. 26. Psalm. 21. 71. & 116. Luc. 24. Apoc. 5. Colof. 3. Psalm. 2. Ad Tit. 1. (69) Matth. ult.
 (70) Marc. ultim. Et ad Rom. 10.